

Ognjen Radonjić*Odeljenje za sociologiju,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu*

oradonji@f.bg.ac.rs

Uloga predpandemijskog ulaganja u zdravstvo, dodatne fiskalne potrošnje i protivepidemijske politike u suzbijanju COVID-19: Slučaj 15 razvijenih zemalja *

Apstrakt: U radu se traže uzroci značajnih razlika u efikasnosti odgovora na pandemiju COVID-19 na primeru 15 razvijenih zemalja. Zaključujemo da su zemlje koje su efikasno odgovorile na pandemiju imale stopu vakcinacije iznad proseka; pravovremeno primenile protivepidemijske mere u skladu s preporukama Svetske zdravstvene organizacije; karakterisalo ih je visoko poverenje građana u vladine mere i jasna i transparentna komunikacija s građanima. Ne manje važno, zemlje koje su uspešno očuvale živote svojih građana su i doživele manji privredni pad u odnosu na zemlje koje nisu imale efikasan odgovor na pandemiju.

Ključne reči: virus korona, stopa smrtnosti, dodatna fiskalna potrošnja, poverenje

Uvod

U martu 2020, Svetska zdravstvena organizacija (SZO) proglasila je pandemiju novog virusa korona. Pandemija je trenutno i sasvim direktno ugrozila zdravlje ljudi i dovela do sloma čitavih zdravstvenih sistema širom sveta – zaključno sa 25.10.2021, u svetu je virusom korona bilo zaražano 244,6 miliona i preminulo je 4,967 miliona ljudi (*Worldometer* 2021).¹ Ovaj snažan udar na

* Ovaj rad je nastao u okviru naučnoistraživačkog projekta *Čovek i društvo u vreme krize* koji finansira Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

¹ Prema *The Economist*-u, raspoloživi podaci nisu u stanju da pruže celovitu sliku o smrtnosti ovog virusa iz nekoliko razloga: zanemaruje se da ima umrlih od korone koji se prethodno nisu testirali najčešće zbog nedostatka testova; ne računaju se sekundarne smrti do kojih je došlo jer hronični bolesnici i oni urgentni slučajevi nisu bili u mogućnosti da dođu do neophodne zdravstvene nege usled prenapregnutosti zdravstvenih kapaciteta; kašnjenje u prikupljanju podataka. Zbog toga *The Economist* meri smrtnost od korona virusa računajući i „višak smrtnosti” (*excess deaths*) do koje se dolazi kada se uporedi pe-

zdravlje i živote ljudi imao je i druge, vrlo snažne negativne posledice na dobrobit pojedinaca, društvenog okruženja, ekonomiju, obrazovanje, demokratiju i društveno raslojavanje kako na globalnom, tako i na nacionalnom nivou.

Primitne su značajne razlike u nacionalnom odgovoru na pandemiju pa samim tim i posledicama koje je pandemija uzrokovala u različitim ekonomijama. Brojna su istraživanja sprovedena na ovu temu. Kenig i Vinkler (König and Winkler 2020) analiziraju u kom opsegu se kvalitetom odgovora, merenim *The Economist Intelligence Unit Index-om²* i *COVID-19 Misery Index-om³*, mogu objasniti razlike među 47 razvijenih ekonomija i brzorastućih tržišta kada je u pitanju efekat pandemije na reviziju privrednog rasta u 2020. Autori zaključuju da kvalitet odgovora na pandemiju bitno predodređuje obim revizije privrednog rasta, odnosno da je kvalitetniji odgovor na pandemiju imao za posledicu blažu reviziju privrednog rasta u 2020. Monsod i Gokoko-Bautista (Monsod and Gochoco-Bautista 2021), analizirajući 21 zemlju Jugoistočne i Južne Azije, plus Australiju i Novi Zeland, zaključuju da snažna makroekonomska pozicija nije opredeljujuća varijabla kojom je moguće objasniti posledice udara pandemije na privredne performanse. Autori smatraju da je, u krakom periodu nakon izbijanja pandemije, od presudnog značaja za kretanje BDP-a bila snaga zdravstvenih kapaciteta, posebno laboratorijskih, odnosno snaga kapaciteta rane detekcije zaraze i odgovora na širenje bolesti. Kordoba i saradnici (Córdoba et al. 2021) detektovani su značajne razlike u efikasnosti odgovora na pandemiju u zavisnosti od geografskog položaja, slobode govora, prosečne starosti i stabilnosti privrede i tržišta rada. Njihovo istraživanje ukazuje da su, u proseku, evropske i američke zemlje imale manje efikasan odgovor na pandemiju nego afričke i azijske. Takođe, sloboda govora, starije stanovništvo i nestabilna privreda i tržište rada su faktori koji su doprineli neefikasnijoj borbi protiv virusa. Ne manje važno, u slučajevima gde je vlada bila pod ženskim vođstvom i u zemljama sa vladavinom prava i snažnim turizmom performanse u borbi s pandemijom su bile bolje. Furčeri i saradnici (Furceri et al. 2021) proučavaju kontrakcije u privrednom rastu u prvoj polovini 2020. Na osnovu analize uzorka od 96 zemalja, autori zaključuju da je BDP po glavi stanovnika značajno

togodišnji prosek broja umrlih na godišnjem nivou u predpandemijskom periodu s brojem umrlih na godišnjem nivou nakon izbijanja pandemije. Očekivano, velika većina zemalja beleži značajan višak smrtnosti u 2020. i 2021. u odnosu na prethodni petogodišnji prosek. Posledično, zaključno sa 12.11.2021, *The Economist* procenjuje da je, računajući i ovaj višak smrtnosti, od korone preminulo ukupno 17,2 miliona ljudi (*The Economist* 2021a).

² *The Economist Intelligence Unit Index* meri kvalitet odgovora na pandemiju virusa korona kroz broj testova, dostupnost zdravstvene nege za nekovid pacijente i višak smrtnosti. Ovi pokazatelji se kombinuju sa faktorima rizika koji su postojali pre izbijanja pandemije: udeo starijeg stanovništva u ukupnoj populaciji, udeo gojaznog stanovništva i međunarodni dolasci (*The Economist Intelligence Unit* 2020).

³ *COVID-19 Misery Index* upoređuje restriktivnost mera privremenog zatvaranja i zdravstvenih ograničenja i stopu smrtnosti od virusa korona (Hale et al. 2020).

doprineo stabilnosti privredne aktivnosti, pri čemu su siromašne zemlje pretrpele veće ekonomske troškove zbog zdravstvenih restrikcija. Isto tako, kod siromašnih zemalja su efekti fiskalnog stimulansa bili manje značajni.

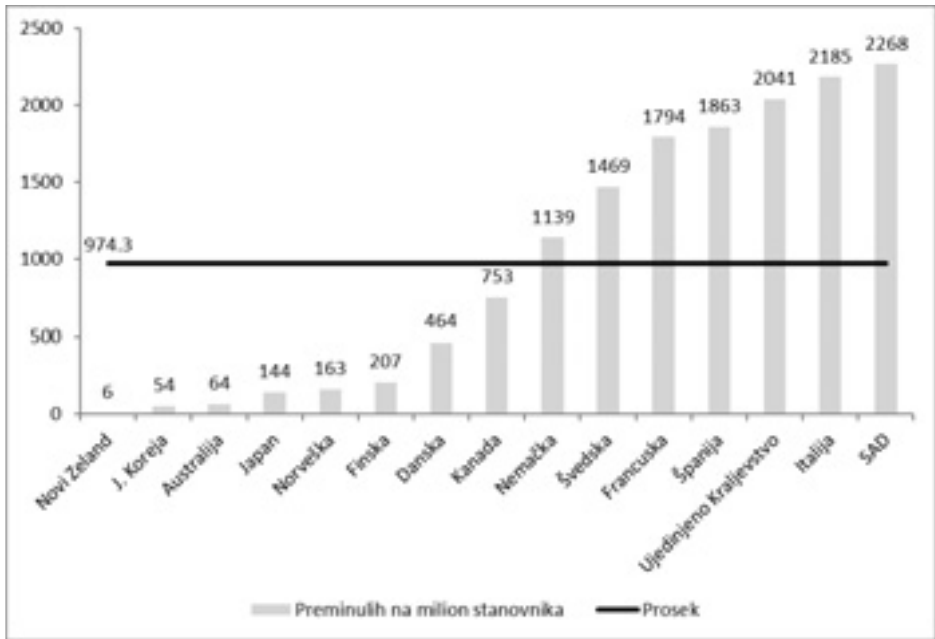
Očekivane su razlike između bogatih i siromašnih zemalja, gde su siromašne zemlje zbog nedovoljnih zdravstvenih kapaciteta, obrazovanja i finansijskih sredstava znatno gore prošle, zbog čega bi bilo značajno istražiti da li postoje razlike u efikasnosti odgovora na pandemiju među izabranim razvijenim zemljama (RZ). Po našim saznanjima, analiza ove vrste do sada nije urađena. U ovom radu nas zanima koji su to faktori presudili da, gledano kroz broj preminulih, udar pandemije u izabranim RZ bude blaži. Nezavisne varijable za koje smo se opredelili su: geografski položaj; predpandemijsko ulaganje u spremnost zdravstvenih kapaciteta da preveniraju i upravljaju procesom suzbijanja epidemije; dodatna fiskalna potrošnja i njen, sastavni deo, stopa vakcinacije ukupne populacije; primena pravovremenih i od strane SZO preporučenih protivepidemijskih mera, nivo poverenja građana u vladine mere i stepen jasnosti i transparentnosti u komunikaciji između nadležnih organa i građana. Takođe, u radu se analiziraju i razlike u padu u privrednoj aktivnosti u zavisnosti od efikasnosti odgovora na pandemiju. Uzorak za koji smo se opredelili su 15 RZ i to: G7 ekonomije (Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo, Japan, Francuska, Nemačka, Italija i Kanada); Španija kao četvrta najveća ekonomija Evropske unije koja je, poput Italije, doživela katastrofalan slom zdravstvenog sistema prošle godine; nordijske zemlje od kojih Finska, Norveška i Danska spadaju u sam vrh evropskih zemalja u efikasnosti u borbi protiv virusa korona i, s druge strane, Švedska čiji su rezultati izuzetno loši; Australija, Novi Zeland i Južna Koreja koje se nalaze u svetskom vrhu u efikasnosti odgovora na pandemiju.

Geografski položaj i predpandemijsko ulaganje u zdravstvene kapacitete za borbu protiv epidemije

U ukupnom broju zaraženih i preminulih na svetu, udeo izabranih zemalja je 34% i 28% respektivno. U izabranim RZ, primetna je neravnomerna distribucija u broju zaraženih i preminulih tako da udeo prve tri zemlje po stopi smrtnosti na milion stanovnika, Sjedinjenih Američkih Država (SAD), Italije i Ujedinjenog Kraljevstva (UK) u ukupnom broju zaraženih i preminulih iznosi 73% i 73,4% respektivno. Posledično, smrtnost od virusa korona značajno varira među izabranim zemljama od 6 na Novom Zelandu do 2268 preminulih na milion stanovnika u SAD (Grafikon 1). Prosek preminulih na milion stanovnika u izabranim RZ iznosi 974 i ispod proseka se nalaze Novi Zeland, J. Koreja, Australija, Japan, Norveška, Finska, Danska i Kanada (*Worldometer* 2021).⁴

⁴ Sličan redosled se dobija ukoliko se posmatra višak smrtnosti, ne računajući zvanične podatke o broju umrlih. Na dan 8.11.2021., višak smrtnosti na 100 hiljada sta-

Grafikon 1. Preminulih na milion stanovnika

Izvor: Worldometer 2021; proračun autora.

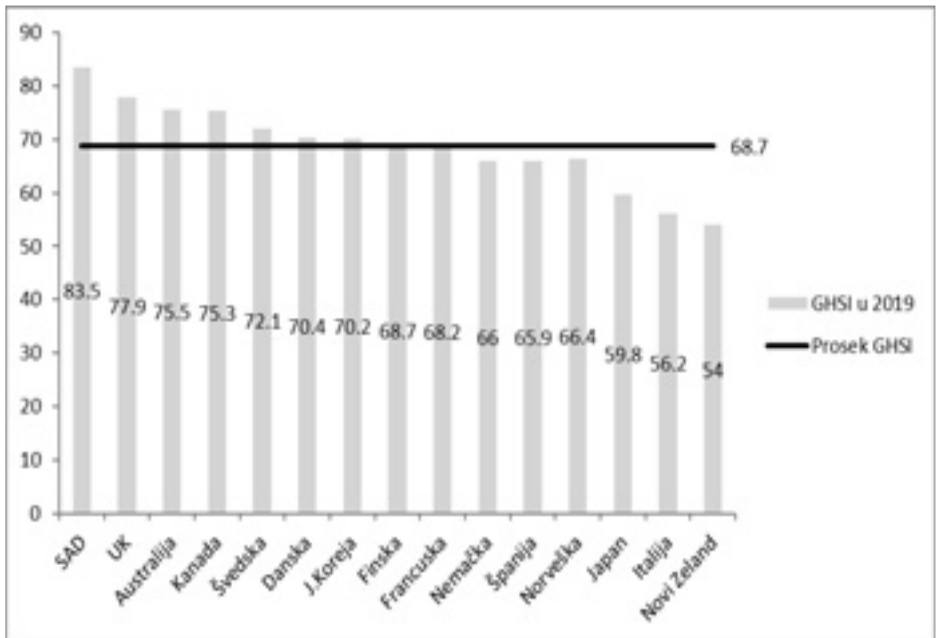
Prvi mogući uzrok ovih značajnih razlika je geografski položaj gde su ostrvske zemlje, poput Japana, Australije i Novog Zelanda u mogućnosti da bolje kontrolišu svoje granice i efikasnije nametnu meru karantina u odnosu na kontinentalne zemlje Evrope i Severne Amerike. Opet, UK, koja je takođe ostrvska zemlja, ima izrazito visoku stopu smrtnosti. Isto važi za Irsku (1072 preminulih na milion stanovnika) koju ne razmatramo, ali je rečit primer, tako da je teško izvesti zaključak da geografski položaj igra važnu ulogu, barem kada su u pitanju izabrane RZ.

Drugi mogući uzrok može da bude razlika u kapacitetima zdravstvenog sistema u njihovoj spremnosti da preveniraju i upravljaju procesom suzbijanja epidemijena na osnovu ulaganja u predpandemijskom periodu. Prema očekivanju, *Global Health Security Index* (GHSI), kompozitni indeks kojim se mere kapaciteti zdravstvenih sistema u njihovoj spremnosti da preveniraju i upravljaju procesom suzbijanja epidemije značajno se razlikuje među zemljama zavi-

novnika: Italija (261), SAD (246), Španija (229), UK (197), Francuska (127), Švedska (109), Nemačka (98), Finska (50), Kanada (42), Danska (28), Japan (8), Norveška (4), Južna Koreja (-7), Australija (-10), Novi Zeland (-56). Prosek viška smrtnosti za izabrane zemlje je 88,4 na 100 hiljada stanovnika (*The Economist* 2021b).

sno od nivoa privrednog razvoja gde su posebno ugrožene siromašne privrede.⁵ Takođe, među izabranim RZ postoje izvesne razlike. Indeks uzima vrednost od 0 do 100 i u 2019, godini pojave virusa korona, prosek za svet je iznosio 40,2 i za RZ 51,9 što ukazuje na to da su svet, ali i RZ u proseku bili nespremni za pojavu globalne pandemije. U prvih petnaest zemalja gledano po GHSI, jedanaest mesta zauzimaju izabrane zemlje. Među izabranim zemljama se na listi posebno izdvajaju SAD (GHSI=83,5), UK (77,9), Australija (75,5) i Kanada (75,3) (Grafikon 2). U sledeću grupu, koja unekoliko zaostaje za prvom, su Švedska (72,1), Danska (70,4), Južna Koreja (70,2), Finska (68,7), Francuska (68,2), Nemačka (66), Španija (65,9) i Norveška (66,4). I u poslednju grupu, koja приметно zaostaje za prvom grupom spadaju Japan (59,8), Italija (56,2) i Novi Zeland (54) (NTI and Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health 2019).

Grafikon 2. GHSI indeks

Izvor: NTI and Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health 2019.

⁵ GHSI je kompozitni indeks kojim se meri kapacitet zdravstvenog sistema na polju: prevencije epidemije; ranog otkrivanja i izveštavanja o epidemiji; brzine odgovora na epidemiju i ublažavanja epidemije; lečenja zaraženih i zaštite zdravlja zaposlenih u zdravstvu; unapređenja zdravstvenog sistema, rešavanja problema u zdravstvu i praćenja globalnih standarda. Takođe, GHSI uzima u obzir i opšte ekološke rizike i potencijalnu ranjivost na biološke opasnosti konkretne zemlje. Detaljnije videti *NTI and Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health 2019*.

Vredi konstatovati da sve izabrane zemlje beleže vrednosti koje se nalaze iznad proseka za RZ (51,9). Prosek GHSI za izabrane zemlje iznosi 68,7 i ispod proseka se nalaze Francuska, Nemačka, Španija, Norveška, Japan, Italija i Novi Zeland. Francuska, Nemačka, Španija i Italija imaju stopu smrtnosti iznad proseka, dok Norveška, Novi Zeland i Japan imaju nižu stopu smrtnosti od proseka. Sadruga strane, SAD, UK i Švedska imaju GHSI i stopu smrtnosti iznad proseka, dok Australija, Kanada, Danska, Južna Koreja i Finska imaju GHSI iznad i na nivou proseka i stopu smrtnosti ispod proseka. Zbog svega navedenog, ne može se izvući nedvosmislen zaključak da su spremnost i kapaciteti zdravstvenog sistema za borbu protiv epidemije na osnovu ulaganja u u predpandemijskom periodu značajno uticali na stopu smrtnosti od virusa korona.

Sledeće faktore koji bi valjalo uzeti u obzir prilikom analize stope smrtnosti u izabranim zemljama su dodatna fiskalna potrošnja (additional fiscal measures) i delom, sa njom povezanom, stopom vakcinacije ukupne populacije.

Dodatna fiskalna potrošnja i vakcinacija

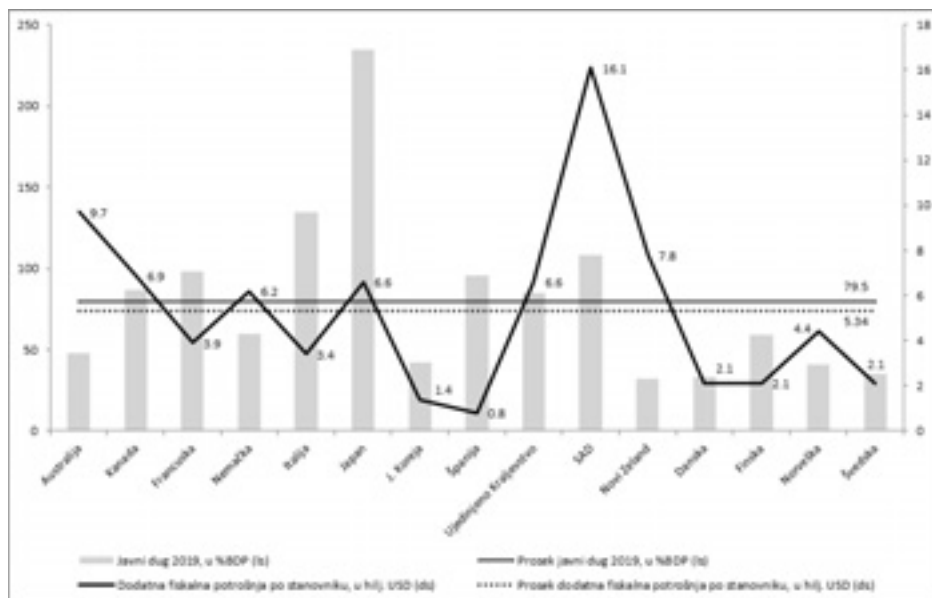
Kako bi očuvale zdravlje i živote ljudi, pa samim tim i zaposlenost i privrednu aktivnost u doba globalne pandemije, svetske ekonomije su posegle za dodatnom fiskalnom potrošnjom (DFP)⁶ koja je do januara 2021. dostigla iznos od 14 hiljada mlrd. USD (*International Monetary Fund* 2021a). Zavisno od nivoa razvijenosti zemlje, razlike u DFP su značajne. Tako su, zaključno sa julom 2021, RZ prosečno izdvojile za DFP 11,8%, brzorastuća tržišta 4,8% i siromašne zemlje 2,6% BDP. Kada su izabrane zemlje u pitanju, prosečna DFP iznosi 11,5% BDP ili 553 mlrd. USD. Ukupno, izabrane zemlje su u DFP uložile 8,3 hilj. mlrd USD sa udelom od 59% u ukupnoj svetskoj DFP (*International Monetary Fund* 2021b). Posledično, javni dug posmatranih zemalja je u proseku porastao sa 79,5% 2019. na 93,6% BDP 2020. s perspektivom daljeg rasta u 2021 (*International Monetary Fund* 2021c). Po glavi stanovnika, DFP se kreće od 1,4 hilj. USD u Južnoj Koreji, do 16,1 hilj. USD u SAD. Prosek za izabrane zemlje iznosi 5,34 hilj. USD po glavi stanovnika.

Pitanje koje nas sledeće zanima jeste u kojoj je meri DFP po glavi stanovnika bila ograničena prethodno akumuliranim dugom. Na Grafikonu 3 vidimo

⁶ DFP podrazumeva dodatnu javnu potrošnju (na javno zdravstvo, osiguranje za slučaj nezaposlenosti, subvencionisanje plata i transferna plaćanja), poreske olakšice (rezanje poreza ili odlaganje plaćanja poreza) i ulaganje u preduzeća kroz otkup hartija od vrednosti, garantovanje kredita ili njihovo subvencionisanje, kao i garantovanje kredita domaćinstava. Detaljnije videti *International Monetary Fund* 2021b.

da je to bio slučaj kod Francuske, Španije i Italije koje su imale javni dug iznad proseka i DFP po glavi stanovnika ispod proseka. U ostalim zemljama to nije bio slučaj – na primer, Danska, Finska, Norveška i Švedska su imale javni dug i DFP po glavi stanovnika ispod proseka. Dakle, ne možemo izvući zaključak da je DFP po glavi stanovnika bila uslovljena prethodno akumuliranim javnim dugom.

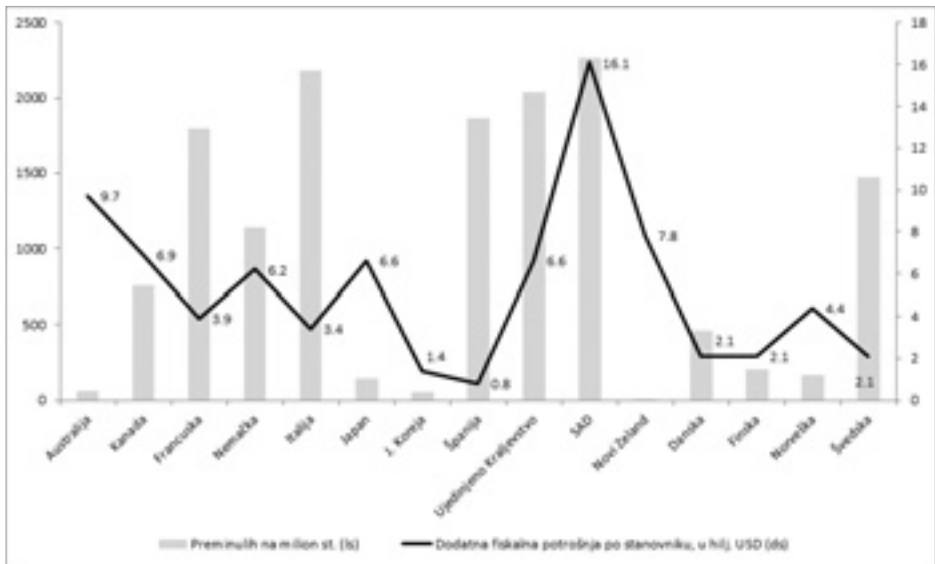
Grafikon 3. Javni dug u 2019. (% BDP) i DFP per capita (u hilj. USD)

Izvor: International Monetary Fund 2021b; International Monetary Fund 2021c; proračun autora.

Dalje, potrebno je da vidimo da li postoji veza između DFP po glavi stanovnika koja je značajnim delom usmerena u javno zdravstvo i stope smrtnosti u izabranim zemljama (Grafikon 4).

Grafikon 4. Preminulih na milion stanovnika i DFP per capita (u hilj. USD)

Izvor: Worldometer 2021; International Monetary Fund 2021b; proračun autora.

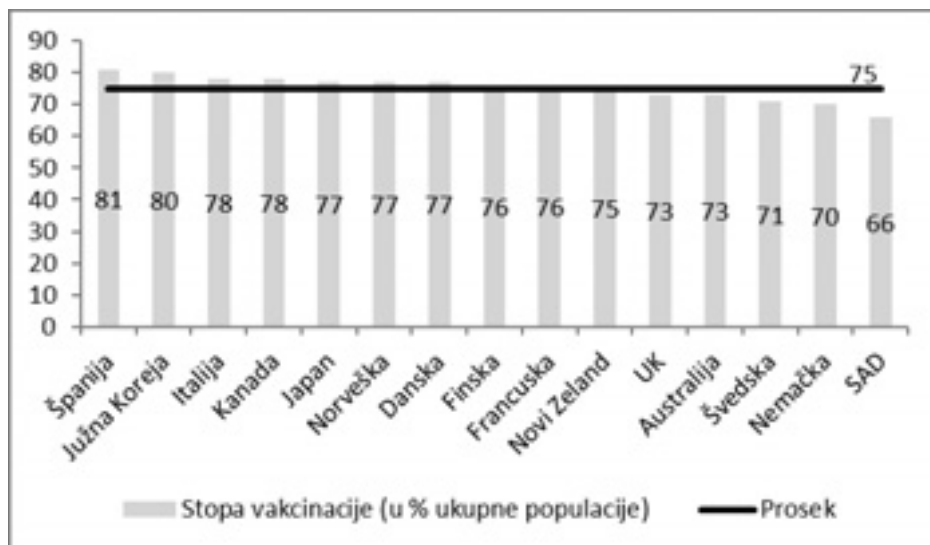
Francuska, Italija, Španija i Švedska su primeri zemalja sa DFP po glavi stanovnika ispod proseka i stopom smrtnosti iznad proseka. Nemačka, UK i SAD su primeri zemalja sa DFP po glavi stanovnika iznad proseka i stopom smrtnosti iznad proseka. Australija, Kanada i Novi Zeland su uspele da očuvaju ljudske živote uz DFP po glavi stanovnika iznad proseka, dok su Japan, Južna Koreja, Danska, Finska i Norveška imale DFP po glavi stanovnika ispod proseka, ali i stopu smrtnosti ispod proseka. Rečju, ni u ovom slučaju nije moguće izvući nedvosmislenu vezu između DFP po glavi stanovnika i stope smrtnosti od virusa korona. Kako bismo dobili malo precizniji odgovor, uputno bi bilo staviti u odnos stopu smrtnosti i stopu vakcinacije ukupne populacije, pošto finansiranje proizvodnje vakcina značajnim delom potiče iz DFP⁷ dok je distribucija vakcina u celosti finansirana DFP.⁸

⁷ Samo u Americi, šest proizvođača vakcina je od države dobilo subvencije u iznosu od 12 mlrd. USD: AstraZeneca/Oxford University (preko 1,7 mlrd. USD), Johnson&Johnson/BiologicalE (1,5 mlrd. USD), Pfizer/BioNTech (2,5 mlrd. USD), GlaxoSmithKline/Sanofi Pasteur (2,1 mlrd. USD), Novavax/Serum Institute of India (2 mlrd. USD) i Moderna/Lonza (2,48 mlrd. USD) Dodatno je BioNTech, partner Pfizer-a, od nemačke vlade dobio subvenciju u iznosu od 445 mil. USD (*Medecins Sans Frontiers* 2020).

⁸ Vredi primetiti izrazito nejednaku distribuciju vakcina između RZ sa jedne i siromašnih zemalja i brzorastućih tržišta sa druge strane – RZ su kupile 56% ukupno proizvedenih vakcina dok u njima živi 19% odrasle svetske populacije. S druge strane,

Prema podacima od 25.10.2021., na nivou sveta 48,9% populacije je primilo barem jednu dozu vakcine, dok je ova stopa u siromašnim zemljama iznosila samo 3,1%. Kada su izabrane zemlje u pitanju, postoje izvesne razlike. Primetno je da je samo u SAD ova stopa ispod 70% – tačnije 66%(Grafikon 5). U Španiji je ova stopa 81%, Južnoj Koreji 80%, Italiji i Kanadi 78%, Japanu i Norveškoj 77%, Finskoj i Francuskoj 76%, Novom Zelandu 75%,UK i Australiji 73%, Švedskoj 71% i Nemačkoj 70% (*Our World in Data* 2021).

Grafikon 5. Stopa vakcinacije (% ukupne populacije)

Izvor: Our World in Data 2021.

Prosek za izabrane zemlje je 75% populacije i ispod proseka se nalaze UK, Australija, Švedska, Nemačka i SAD. Ako ukrstimo ovaj pokazatelj sa stopom smrtnosti dobijamo da su Španija, Italija i Francuska imale stopu vakcinacije iznad proseka, ali i stopu smrtnosti iznad proseka. Australija, sa druge strane, ima stopu vakcinacije ispod proseka, ali i stopu smrtnosti ispod proseka. Konzistentno, SAD, UK, Švedska i Nemačka su imale stopu vakcinacije ispod proseka, ali i stopu smrtnosti iznad proseka i Južna Koreja, Kanada, Japan, Norveška, Danska, Finska i Novi Zeland stopu vakcinacije iznad ili na nivou proseka i stopu smrtnosti ispod proseka zbog čega smo skloni da zaključimo da stopa vakcinacije značajno utiče na stopu smrtnosti, odnosno da postoji negativna ko-

siromašne zemlje i brzorastuća tržišta su kupili 33% ukupno proizvedenih vakcina iako u njima živi 81% odrasle svetske populacije (Rouw et al. 2021).

relacija između stope smrtnosti od virusa korona i stope vakcinacije ukupne populacije.⁹

Pogledajmo sada zemlje sa stopom smrtnosti ispod proseka i ukrstimo ih sa dosadašnjim pokazateljima (Tabela 1). Ono što možemo nedvosmisleno da zaključimo je da je na nižu stopu smrtnosti od prosečne značajno uticala stopa vakcinacije koja je započeta početkom 2021. Za uticaj GHSI i DFP po glavi stanovnika (u koju osim ulaganja u javno zdravstvo ulaze i mere podrške privredi) nemamo jasan zaključak.

Tabela 1. GHSI, stopa vakcinacije i DFP per capita (u hilj. USD)

Zemlja	GHSI	Stopa vakcinacije	DFP per capita (u hilj. USD)
Novi Zeland	Ispod proseka	Na nivou proseka	Iznad proseka
Južna Koreja	Iznad proseka	Iznad proseka	Ispod proseka
Australija	Iznad proseka	Ispod proseka	Iznad proseka
Japan	Ispod proseka	Iznad proseka	Iznad proseka
Narveška	Ispod proseka	Iznad proseka	Ispod proseka
Finska	Na nivou proseka	Iznad proseka	Ispod proseka
Danska	Iznad proseka	Iznad proseka	Ispod proseka
Kanada	Iznad proseka	Iznad proseka	Iznad proseka

Izvori: NTI and Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health 2019; Our World in Data 2021; International Monetary Fund 2021b

Pravovremena primena protivepidemijskih mera i poverenje građana u nadležne organe

Ono što je važno na ovom mestu primetiti je da je, osim za Kanadu, svim zemljama sa stopom smrtnosti ispod proseka zajednička primena pravovremenih i od strane SZO preporučenih protivepidemijskih mera koje se nisu fokusirale na „zaravnjavanje” krive već na prekid kanala prenošenja zaraze kroz pravovremeno uvođenje privremenog zatvaranja (lockdown); praćenje kontakata; obavezno nošenje maske; visoko poverenje građana u vladine mere i jasnu i transparentnu komunikaciju između nadležnih organa i građana koje povratno pozitivno utiču na efikasnost sprovođenja protivepidemijskih mera i stopu vakcinacije.

Južna Koreja se fokusirala na pravovremeno uvođenje mera, agresivnu politiku praćenja kontakata kako bi se zaustavilo širenje zaraze i nametanje re-

⁹ Ukoliko pogledamo podatke za 8.11.2021, videćemo da zemlje sa najvećom stopom smrtnosti u prethodnih nedelju dana istovremeno karakteriše izrazito nizak procenat vakcinacije stanovništva. Bugarska i Rumunija, koje zauzimaju prva dva mesta na svetskoj listi smrtnosti u prethodnih nedelju dana, imaju stopu vakcinacije stanovništva od 15,8 i 29%. Tu su i Jermenija (17%), Ukrajina (26%), Gruzija (26%), Moldavija (14%) i Bosna i Hercegovina (24%). Na ovoj svetskoj listi smrtnosti u poslednjih nedelju dana, Srbija zauzima 19. mesto sa stopom vakcinacije od 46% (*Our World in Data 2021; Worldometer 2021*).

striktivnog karantina za zaražene i one za koje se sumnja da su zaraženi kao i masovno testiranje stanovništva. Komunikacija između vlade i građana je bila na zavidnom nivou, zbog čega su građani bili voljni da poštuju propisane mere (Bremmer 2021). Japan je slično reagovao kao i Južna Koreja – pravovremeno uvođenje mera, agresivno praćenje kontakata i karantin, zahtev građanima da ostanu kod kuće i zatvaranje ugostiteljskih objekata. Nadležni organi su insistirali na tri C (closed spaces, crowded places, close-contact settings) – izbegavanje zatvorenog prostora, gužvi i bliskih kontakata. Takođe, Japan je odložio na godinu dana Olimpijske igre. Dodatne pogodne okolnosti su bile navika Japanaca da nose maske zbog prethodnih pandemija kao i njihova kultura pranja ruku i održavanja lične higijene (Murakami 2020).

Novi Zeland je najuspešnija zemlja na svetu u borbi protiv virusa korona. Strategija je bila pravovremeno uvođenje privremenog zatvaranja i zatvaranja granica, konzistentne poruke koje su zvaničnici slali široj javnosti, snažno i jedinstveno političko vođstvo i masovno testiranje. Australija je primenila sličnu strategiju – restriktivno ograničavanje ulaska u zemlju i putovanja u okviru zemlje, parovremeno privremeno zatvaranje i ograničavanje kontakta (Bremmer 2021).

Finska je evropski šampion i ključ je bio u ranom uvođenju protivepidemijskih mera – čak dve nedelje pre Norveške i Danske i nešto dužem držanju zatvorenih granica u odnosu na ostatak Evrope. Dodatni plus je bilo izraženo poverenje građana u vladu što je omogućilo da se, bez protivljenja, sprovede naložene mere. Norveška je malo kasnila za Finskom i uvela restriktivno tronedeljno privremeno zatvaranje. Kao i Finska, duže je od ostalih zemalja držala zatvorene granice. Poverenje građana u nadležne organe je bilo na izrazitom nivou, dok su krizom upravljali kompetentni profesionalci (*Schengenvisainfo News* 2021). Danska je takođe kasnila u uvođenju mera za Finskom, ali je taj zaostatak nadomestila kroz transparentnu komunikaciju s javnošću i visoko poverenje građana u zdravstveno vođstvo što je doprinelo visokom procentu vakcinisanih, masovnom testiranju, pridržavanju mera i prihvatanju covid-propusnica (Cage 2021).

Među zemljama sa stopom smrtnosti ispod proseka, nestandardna opservacija je Kanada. Iako joj je stopa smrtnosti ispod proseka, ona je za 1,6 puta veća od stope smrtnosti zemlje koja joj prethodi (Danska). Bez obzira na to što je Kanada uvela privremeno zatvaranje i vodila kampanju protivepidemijskih mera, ova privremena zatvaranja su kasnila. Poseban problem je predstavljalo brzo širenje infekcije u sektoru dugotrajne zdravstvene nege (Long-Term Care) među zaposlenim i korisnicima nege od kojih je veliki broj starijih ljudi. Prema dostupnim podacima, preko 80% smrtnih slučajeva u Kanadi se vezuje za ovaj sektor. Poređenja radi, učešće ovog sektora u ukupnoj smrtnosti u proseku iznosi 38% za OECD zemlje. Dodatna otežavajuća okolnost su bili masovni protesti protiv privremenog zatvaranja (*Canadian Institute for Health Information* 2020).

Među sedam zemalja sa stopom smrtnosti iznad proseka, Nemačka zauzima poslednje mesto. Nju karakteriše GHSI i stopa vakcinacije ispod i DFP iznad proseka. Nemačka kancelarka Angela Merkel je izjavila da su osnovni razlozi nedovoljno dobrog pandemijskog odgovora usporena vakcinacija i stalne izmene zdravstvenih restrikcija koje su neusaglašene između nemačkih federalnih država (Jordans 2021).

Italija, Španija i Francuska spadaju među zemlje sa stopom smrtnosti i stopom vakcinacije iznad proseka i GHSI i DFP ispod proseka. Njihova zajednička karakteristika je da su njihovi zdravstveni sistemi bili izrazito nespremni za pandemiju. U Francuskoj je i sam predsednik Makron to priznao (*Remix News* 2020). Krajem marta 2020, francuski mediji su pozivali građane da doniraju bolnice koje nisu imale kapacitete da zbrinu sve teže obolele pacijente. Osim novca, nedostajala je osnovna oprema za zdravstvene radnike poput maski, rukavica i zaštitnih odela. U medijima su mogle da se vide fotografije zdravstvenih radnika s naočarima za plivanje i, umesto u zaštitnim odelima, medicinske sestre obmotane kesama za đubre (Diallo 2020). Posebno snažan prvi udar pandemije, s izrazito visokim stopama smrtnosti i u potpunosti skrhanim zdravstvenim kapacitetima, doživele su Italija i Španija. Italija je reagovala sa zakašnjenjem i parcijalno. Privremena zatvaranja su proglašavana postepeno i po regijama. Prvo su zatvarane regije u Severnoj Italiji što je imalo za posledicu masovna pomeranja stanovništva ka jugu u cilju zaobilazanja restrikcija, što je dodatno doprinelo brzini širenja zaraze. Ne manje važno, italijanski zdravstveni sistem je bio nespreman za pandemiju sa vidljivim nedostatkom potrebnog osoblja i osnovne medicinske opreme (Pisano et al. 2020). Španski zdravstveni sistem je takođe oskudevao u potrebnom osoblju i osnovnoj medicinskoj opremi. Poput Italije, Španija je reagovala sa zakašnjenjem jer njen sistem za nadzor epidemiološke situacije nije bio u stanju da obradi veliki broj podataka na osnovu kojih bi mogle da budu donesene adekvatne i pravovremene odluke (*EuroEFE* 2021).

I na kraju, kao apsolutni ekstremi, izdvajaju se SAD, UK i Švedska – zemlje čijie su vlasti otvoreno relativizovale i ismevale smrtonosni virus. SAD i UK zauzimaju prva dva mesta na svetu po GHSI, imaju najveću DFP po glavi stanovnika i istovremeno su u vrhu po stopi smrtnosti. Zajednička im je karakteristika da su njihovi zvaničnici neozbiljno pristupili pandemiji, relativizovali je, pa čak i ismevali i slali široj javnosti kontradiktorne poruke. Vođstvo obe zemlje je ignorisalo upozorenje SZO s kraja januara 2020. da je svet u riziku od globalne pandemije i da se sprema za zauzdavanje zaraze kroz aktivno nadgledanje, ranu detekciju, izolaciju, praćenje kontakata i prevenciju širenja zaraze. Štaviše, ljudi na najdogovornijim zdravstvenim pozicijama u UK su tvrdili da za merama detektovanja zaraženih i praćenja kontakata nije bilo potrebe. U SAD, testiranje nije organizovano na federalnom nivou već je bilo prepušteno državam, dok je predsednik Tramp otvoreno ismevao virus i promovisao hidroksihlorohin za

terapiju iako za ovaj lek protiv malarije i lupusa nije bilo dokaza da deluje na virus (Gangel 2020; Yamey and Wenham 2020).¹⁰ Švedska, sa GHSI i stopom smrtnosti iznad i DFP po glavi stanovnika ispod proseka, takođe je neozbiljno pristupila pandemiji. Od samog početka, vlast je odlučila da ignoriše opasnosti od nadolazeće pandemije uz podršku medija koji su ismevali virus. U početku, maske nisu bile obavezujuće za zdravstvene radnike i zaposlene u domovima za negu starih osoba, čak ni za one koji su u direktnom kontaktu sa zaraženim ili potencijalno zaraženim pacijentima. Tek krajem juna 2020. i 5000 preminulih, uvedena je preporuka, ali ne i obaveza za zdravstvene radnike i zaposlene u

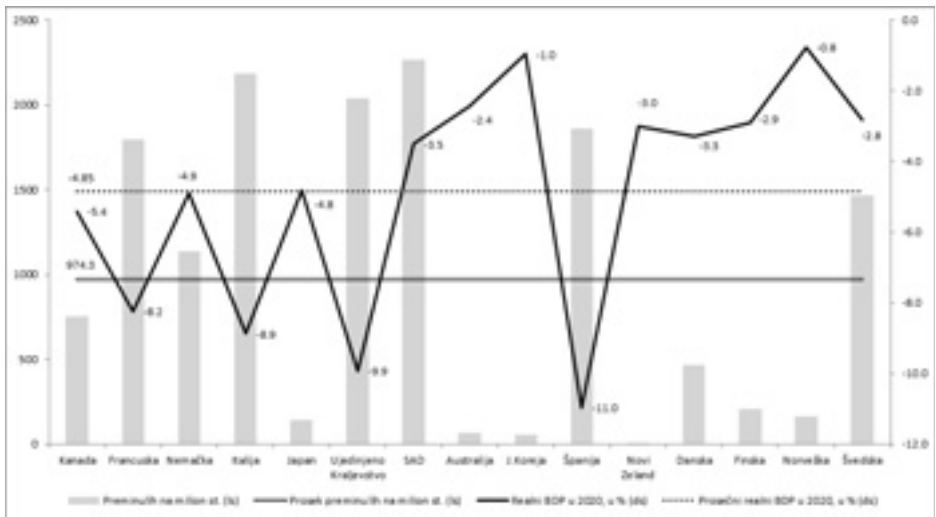
¹⁰ Srbija je, takođe, žalostan primer neodgovorne protivepidemijske politike i komunikacije sa građanima. Na dan 8.11.2021, Srbija je zauzimala 67. mesto na svetu po broju umrlih na milion stanovnika (1205) i 19. mesto po broju umrlih na milion stanovnika u poslednjih nedelju dana (52). Ipak, iako veoma loše, ove brojke su ulepšane jer je Worldometer broj umrlih računao u odnosu na 8,7 miliona stanovnika (verovatno računajući i Kosovo i Metohiju). S obzirom na to da Srbija ima 6,9 miliona stanovnika, broj umrlih na milion stanovnika iznosi 1518 što nas dovodi na 52. mesto na svetu odmah iza Grčke, dok broj umrlih na milion stanovnika u poslednjih nedelju dana iznosi 65 što nas dovodi na 14. mesto na svetu odmah iza Bosne i Hercegovine. Ukoliko bi posmatrali samo zemlje sa više od pet miliona stanovnika, Srbija bi po smrtnosti na milion stanovnika zauzela 27. mesto na svetu. Situacija postaje još gora ukoliko se posmatra višak smrtnosti – na dan 8.11.2021, po višku smrtnosti na 100 hiljada stanovnika Srbija zauzima peto mesto na svetu (512). Ispred Srbije, nalaze se Bugarska, Rusija, Peru i Severna Makedonija (*The Economist* 2021b). Takođe, prema zvaničnim informacijama, prvi slučaj virusa korona je u Srbiji zabeležen u prvoj nedelji marta 2020 (*BBC News* 2020a), dok je SZO globalnu pandemiju proglasila sredinom marta iste godine. Tokom februara iste godine, dakle, dok još zvanično virus korona nije bio prisutan u Srbiji, ministar zdravlja Srbije je tvrdio, kako se kasnije ispostavilo sasvim neosnovano, da Srbija ima sve neophodne uslove za masovno testiranje građana i da je Srbija u stanju, ako to bude neophodno, da sama proizvede vakcinu protiv virusa korona (*Blic* 2020). Svega nekoliko nedelja kasnije, takođe u februaru 2020, na konferenciji u Predsedništvu jedan član Kriznog štaba je izjavio da je virus korona najsmušniji virus u istoriji čovečanstva koji postoji samo na Fejsbuku, dok je predsednik Srbije poručio građanima da slobodno idu na sportske utakmice (*BBC News* 2020b). Ne manje važno, u februaru 2021, grupa naučnika sa Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu je ustanovila da je prvi smrtni slučaj od virusa korona u Evropi zabeležen u Srbiji 5.2.2020 (*NI* 2021). Posebno je zabrinjavajuća potvrda nalaza BIRN-a od strane epidemiologa Predraga Kona, člana Kriznog štaba, da je u prvih četiri meseci pandemije (mart-jun 2020) umrlo tri puta više ljudi nego što je sistem prikupio (Jovanović 2020; *Politika* 2020). Poznati srpski epidemiolog, doktor Zoran Radovanović, smatra da je uzrok velike smrtnosti od virusa korona u Srbiji loše organizovano zdravstvo koje je pandemija dodatno kadrovski oslabila. Na udaru su se posebno našle redovne aktivnosti kao što su lečenje nekovid pacijenata, preventivni pregledi i vakcinisanje dece što je zajednički doprinelo uvećanju liste čekanja za zdravstvenu negu (Lazarević 2022).

domovima za negu starih osoba da nose masku dok su u kontaktu sa zaraženim i potencijalno zaraženim pacijentima (Sørensen 2020). Kada je šira javnost u pitanju, vlast, u saradnji s epidemiolozima, obeshrabrivala je upotrebu maski, nije bilo privremenih zatvaranja, škole, restorani i barovi su ostali otvoreni, granice nisu zatvorene i testiranje, praćenje kontakata i izolacija su bile ograničenog opsega (Paterlini 2020; Sørensen 2020).

Protivepidemijske mere i privredna aktivnost

Značajno bi bilo proveriti kako su pravovremene i oštre protivepidemijske mere u skladu sa preporukama SZO i jasna i transparentna komunikacija nadležnih organa sa građanima uticali na privrednu aktivnost sa ciljem testiranja tvrdnje, posebno populističkih lidera, da između oštih protivepidemijskih mera i privredne aktivnosti postoji jasan trade-off (Grafikon 6).

Grafikon 6. Preminulih na milion stanovnika i realni BDP u 2020. (u %)

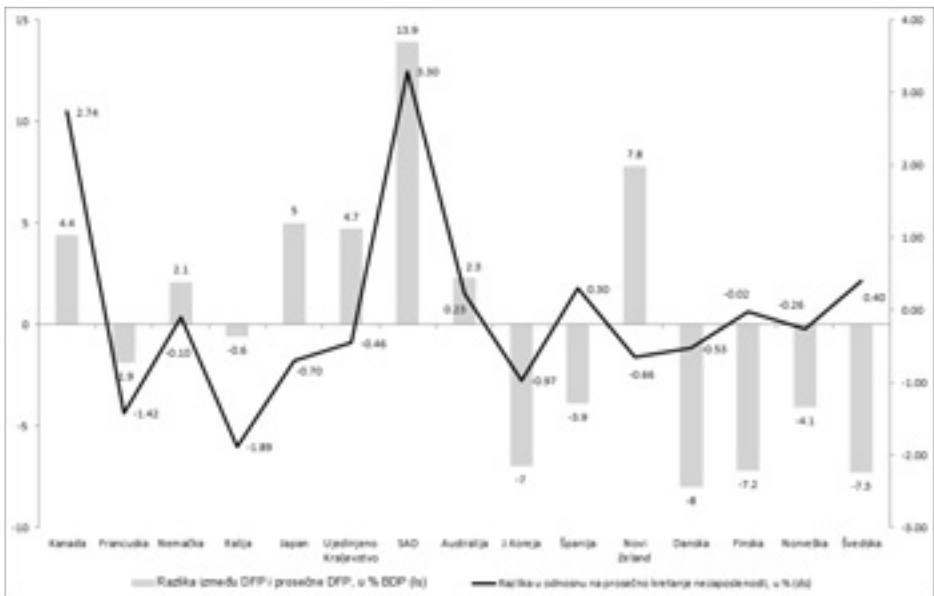

Izvor: Worldometer 2021; International Monetary Fund 2021c; proračun autora.

Kao što se može videti, zemlje koje su imale stopu smrtnosti ispod proseka, pravovremeno primenile oštre protivepidemijske mere u skladu sa preporukama SZO i imale jasnu i transparentnu komunikaciju s građanima (Japan, Australija, Južna Koreja, Novi Zeland, Danska, Finska i Norveška) su, bez izuzetka, doživele manji pad BDP u 2020. od proseka koji je iznosio 4,85% što govori u prilog činjenici da je najbolji put za očuvanje privredne aktivnosti, očuvanje života ljudi (*International Monetary Fund 2021c; Alvelda, Ferguson, and Mallery 2020*).

Ovaj zaključak možemo da potvrdimo i ukoliko stavimo u odnos DFP s kretanjem u stopi nezaposlenosti. Na Grafikonu 7, stavili smo u odnos razliku između DFP i prosečne DFP kao % BDP sa jedne i kretanje nezaposlenosti sa prosečnim kretanjem nezaposlenosti u periodu 2019–2020. Prosek DFP za izabrane zemlje je 11,5% BDP dok je nezaposlenost u izabranim zemljama u periodu 2019–2020. u proseku porasla za 1,13%.¹¹

Grafikon 7. Razlika između DFP i prosečne DFP (% BDP) i kretanje nezaposlenosti u odnosu na prosečno kretanje nezaposlenosti u periodu 2019–2020. (u%).

Izvor: International Monetary Fund 2021b; International Monetary Fund 2021c; proračun autora.

Prikazani podaci nedvosmisleno vode zaključku da su, od zemalja koje su imale stopu smrtnosti ispod proseka i pravovremeno primenile oštre protivepidemijske mere u skladu sa preporukama SZO i imale jasnu i transparentnu komunikaciju sa građanima, Južna Koreja, Danska, Finska i Norveška imale istovremeno DFP i rast u nezaposlenosti ispod proseka – pravovremene i oštre protivepidemijske mere i jasna i transparentna komunikacija sa građanima su odigrale presudnu ulogu. U Novom Zelandu Japanu je došlo do sinegretskog

¹¹ Tako će, na primer, Kanada čija je DFP iznosila 15,9% BDP imati pozitivnu razliku u odnosu na prosečnu DFP za 4,4% BDP i pozitivnu promenu nezaposlenosti u odnosu na prosečnu s obzirom da je nezaposlenost u Kanadi u posmatranom periodu porasla za 3,8 procentnih poena i iznad je prosečnog porasta za izabrane zemlje za 2,7 procentnih poena.

efekta DFP i pravovremenih i oštrih protivepidemijskih mera i jasne i transparentne komunikacije sa građanima – DFP iznad proseka, ali i rast u nezaposlenosti ispod proseka. Jedino je, od ovih zemalja, Australija primer DFP i rasta u nezaposlenosti iznad proseka što je moguća posledica ispodprosečne stope vakcinacije jer sve ostale zemlje sa pravovremenim i oštrim protivepidemijskim merama i jasnom i transparentnom komunikacijom sa građanima imaju stopu vakcinacije na nivou ili iznad proseka. Takođe, u Australiji je, zavisno od teritorije i federalne države, vakcinacija obavezna u pojedinim sektorima poput zdravstva, nege starih i osoba sa posebnim potrebama, školstva, policije, građevinarstva, salona lepote i nege, računovodstva itd., tako da zaposleni koji odbiju da se vakcinišu gube posao (Kelly 2021). S obzirom da, među zemljama sa stopom smrtnosti ispod proseka, jedino Australija ima stopu vakcinacije ispod proseka, moguće je naslutiti da u Australiji zaposleni češće odbijaju da se vakcinišu zbog čega češće gube posao.¹²

S druge strane, u SAD, fiskalni stimulans nije uspeo da ublaži zakasnelu protivepidemijsku politiku koja nije bila u saglasju s preporukama SZO i nejasnu i netransparentnu komunikaciju s građanima tako da je američka najmasivnija DFP na svetu imala za rezultat najveći rast u nezaposlenosti među izabranim zemljama, dok je u UK, DFP uspeła delom da ublaži neodgovornu protivepidemijsku politiku i nejasnu i netransparentnu komunikaciju s građanima zbog čega je rast u nezaposlenosti bio ispod proseka.

Zaključak

Na osnovu sprovedene analize na primeru 15 RZ, zaključujemo da geografski položaj, predpandemijsko ulaganje u spremnost zdravstvenih kapaciteta da prevenciraju i upravljaju procesom suzbijanja epidemije i DFP (u koju osim ulaganja u javno zdravstvo ulaze i mere podrške privredi) nisu imale značajan uticaj na stopu smrtnosti od virusa korona. Kako bismo dobili precizniji odgovor o vezi između DFP i stope smrtnosti od virusa korona, posebno smo analizirali ulogu stope vakcinacije ukupne populacije pošto finansiranje proizvodnje vakcina značajnim delom potiče iz DFP dok je distribucija vakcina u celosti finansirana DFP. Zaključak je da stopa vakcinacije ukupne populacije značajno utiče na stopu smrtnosti od virusa korona, odnosno da između njih postoji negativna korelacija.

¹² U Kanadi je, takođe, stopa smrtnosti bila ispod proseka ali, kao što smo pomenuli, kasnila je sa privremenim zatvaranjem i primenom protivepidemijskih mera, sa posebno teškim posledicama u sektoru dugotrajne zdravstvene nege. Imala je stopu vakcinacije i DFP iznad proseka, ali i privredni pad i rast u nezaposlenosti iznad proseka, pre svega zbog toga što je pandemija teško pogodila sektor usluga i privremeno i povremeno zaposlenje (*Business Standard* 2021).

Kada su u pitanju zemlje sa stopom smrtnosti iznad proseka (SAD, Italija, UK, Španija, Francuska, Švedska i Nemačka), njihova zajednička karakteristika, isključujući Nemačku, je da nisu pravovremeno primenile protivepidemijske mere koje je preporučila SZO. Francuska, Italija i Španija su bile izrazito nespremljene za pandemiju jer su se od samog početka suočile sa nedostatkom osoblja, osnovne medicinske opreme i kapaciteta da zbrinu sve teže obolele pacijente. SAD, UK i Švedska su primeri izrazito neodgovornog pristupa pandemiji, relativizaciji i ismevanju problema, nepoverenju građana u vladine mere i netransparentnoj komunikaciji s javnošću koja je obilovala kontroverznim i kontradiktornim porukama. Nemačka nije u zadovoljavajućoj meri uspela da vakciniše stanovništvo i karakterisale su je česte promene u zdravstvenim restrikcijama koje nisu bile regionalno usaglašene.

S druge strane, osim za Kanadu, zajedničko svim posmatranim zemljama sa stopom smrtnosti ispod proseka su primena pravovremenih i od strane SZO preporučenih protivepidemijskih mera kao i izrazito visoko poverenje građana u vladine mere i jasna i transparentna komunikacija između nadležnih organa i građana koje su povratno pozitivno uticale na efikasnost sprovođenja protivepidemijskih mera i stopu vakcinacije. Kada je privredna aktivnost u pitanju, takođe nedvosmisleno zaključujemo da su zemlje koje su imale stopu smrtnosti ispod proseka i pravovremeno primenile oštre protivepidemijske mere u skladu s preporukama SZO i imale jasnu i transparentnu komunikaciju s građanima bez izuzetka doživele manji pad BDP u 2020 od proseka. što govori u prilog činjenici da je najbolji put za očuvanje privredne aktivnosti očuvanje života ljudi. Kada je u pitanju odnos DFP i kretanja nezaposlenosti, zaključujemo da je većina zemlja sa smrtnošću ispod proseka imala DFP ispod i manjina zemalja DFP iznad proseka, ali i da su sve zemlje, osim Australije, imale manji rast u nezaposlenosti od proseka. Kada je Australija u pitanju, njen rast u nezaposlenosti iznad proseka se možda može objasniti stopom vakcinacije koja je ispod proseka i obaveznom vakcinacijom u pojedinim sektorima koja je doprinela gubitku posla onih koji nisu hteli da se vakcinišu.

Reference i internet izvori

- Alvela, Philip, Thomas Ferguson, and John C. Mallery. 2020. „To Save the Economy, Save People First”. *Institute for New Economic Thinking* November 18, 2020. <https://www.ineteconomics.org/perspectives/blog/to-save-the-economy-save-people-first>
- BBC News*. 2020a. „Korona virus: Potvrđen prvi slučaj u Srbiji, još dvoje obolelih u Severnoj Makedoniji”. *BBC News* 6. mart 2020. <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-51766172>
- BBC News*. 2020b. „Korona virus: Alkohol, smrtnost, šoping u Italiji i biološki rat – koliko su tačne izjave zvaničnika”. *BBC News* 3.mart 2020. <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-51707409>

- Blic*. 2020. „Lončar: Srbija može da napravi vakcinu za KORONAVIRUS, imamo ljude koji to stvarno znaju.” *Blic* 1.februar 2020. <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/loncar-srbija-moze-da-napravi-vakcinu-za-koronavirus-imamo-ljude-koji-to-stvarno-2y68pkr>
- Bremmer, Ian. 2021. „The Best Global Responses to the COVID-19 Pandemic, 1 Year Later”. *Time* February 23, 2021. <https://time.com/5851633/best-global-responses-covid-19/>
- Business Standard*. 2021. „Canada’s unemployment rate hits new high amid second virus wave”. *Business Standard* February 6, 2021. https://www.business-standard.com/article/international/canada-s-unemployment-rate-hits-new-high-amid-second-virus-wave-121020600601_1.html
- Cage, Monkey. 2021. „Denmark appears to have beaten covid-19 – for now. Here’s how it did it”. *The Washington Post* September 20, 2021. <https://www.washingtonpost.com/politics/2021/09/20/denmark-appears-have-beaten-covid-19-now-here-is-how-it-did-it/>
- Canadian Institute for Health Information*. 2020. „Pandemic Experience in the Long-Term Care”. *Canadian Institute for Health Information* June 20, 2020. <https://www.cihi.ca/sites/default/files/document/covid-19-rapid-response-long-term-care-snaps-hot-en.pdf>
- Córdoba, Pedro-José Martínez, Bernardino Benito and Isabel-María García-Sánchez. 2021. „Efficiency in the governance of the Covid-19 pandemic: political and territorial factors”. *Globalization and Health* Article no. 113. <https://doi.org/10.1186/s12992-021-00759-4>
- Diallo, Rokhaya. 2020. „France’s COVID-19 failures are the result of decades of austerity”. *ALJAZEERA* April 20, 2020. <https://www.aljazeera.com/opinions/2020/4/20/frances-covid-19-failures-are-the-result-of-decades-of-austerity>
- The Economist Intelligence Unit*. 2020. „How well have OECD countries responded to the coronavirus crisis?” <https://fondazionecerm.it/wp-content/uploads/2020/07/EIU-Coronavirus-whitepaper-V3.pdf>
- The Economist*. 2021a. „The pandemic’s true death toll”. *The Economist Update* November 12, 2021. <https://www.economist.com/graphic-detail/coronavirus-excess-deaths-estimates>
- The Economist*. 2021b. „Tracking covid-19 excess deaths across countries”. *The Economist Update* November 8, 2021. <https://www.economist.com/graphic-detail/coronavirus-excess-deaths-tracker>
- EuroEFE*. 2021. „Spanish government admits to mistakes in early pandemic”. *Euractiv* May 17, 2021. <https://www.euractiv.com/section/coronavirus/news/spanish-government-admits-to-mistakes-in-early-pandemic/>
- Furceri, Davide, Michael Ganslmeie, Jonatan Ostry and Naihan Yang. 2021. „Initial Output Losses from the Covid-19 Pandemic: Robust Determinants”. *IMF Working Paper* Vol. 2021, Issue 018. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2021/018/article-A001-en.xml>
- Gangel, Jamie, Jeremy Herb, and Elizabeth Stuart. 2020. „‘Play it down’: Trump admits to concealing the true threat of coronavirus in new Woodward book”. *CNN* Septem-

- ber 10, 2020. <https://edition.cnn.com/2020/09/09/politics/bob-woodward-rage-bob-trump-coronavirus/index.html>
- Hale, Thomas, Noam Angrist, Laura Hallas, Beatriz Kira, Blavatnik Saptarshi Majumdar, Anna Petherick, Toby Phillips, Helen Tatlow, Thomas Bobby, Samuel Webster. 2020. „Variation in government responses to COVID-19”. *University of Oxford and Blavatnik School of Government BSG Working Paper Series* November 2020. <https://www.bsg.ox.ac.uk/sites/default/files/2020-11/BSG-WP-2020-032-v9.pdf>
- International Monetary Fund*. 2021a. „Fiscal Monitor Update”. *International Monetary Fund* January 2021. <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2021/01/20/fiscal-monitor-update-january-2021>
- International Monetary Fund*. 2021b. “Fiscal Monitor – July 2021 Database of Country Fiscal Measures in Response to the COVID-19 Pandemic”. *International Monetary Fund* July 2021. <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Fiscal-Policies-Database-in-Response-to-COVID-19>
- International Monetary Fund*. 2021c. „World Economic Outlook Database: October 2021”. *International Monetary Fund* October 2021. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/October>
- Jordans, Frank. 2021. “Merkel faults German ‘perfectionism’ for current COVID-19 woes”. *CTV News* March 29, 2021. <https://www.ctvnews.ca/health/coronavirus/merkel-faults-german-perfectionism-for-current-covid-19-woes-1.5366410>
- Jovanović, Natalija. 2020. „Korona: Broj umrlih i zaraženih višestruko veći od zvanično saopštenog”. *BIRN* 22.jun 2020. <https://birn.rs/korona-broj-umrlih-i-zarazenih-visestruko-veci-od-zvanicno-saopstenog/>
- Kelly, Cait. 2021. “Australians fired for refusing Covid vaccine search social media for ‘welcoming’ employers”. *The Guardian* November 1, 2021. <https://www.theguardian.com/australia-news/2021/nov/02/australians-fired-for-refusing-covid-vaccine-search-social-media-for-welcoming-employers>
- König, Michael and Adalbert Winkler. 2020. „COVID-19 and Economic Growth: Does Good Government Performance Pay Off?” *Intereconomics* 55 (4): 224–231. doi: 10.1007/s10272-020-0906-0
- Lazarević, Andrija. 2022. „Radovanović: Pitao bih Krizni štab što su krivotvorili podatke”. *NOVA S* 4.januar 2022. <https://nova.rs/vesti/drustvo/radovanovic-pitao-bih-krizni-stab-sto-su-krivotvorili-podatke/>
- Medecins Sans Frontiers*. 2020. „Governments must demand pharma make all COVID-19 vaccine deals public”. *Medecins Sans Frontiers* November 11, 2020. <https://www.msf.org/governments-must-demand-all-coronavirus-covid-19-vaccine-deals-are-made-public>
- Monson, T. Melissa and Maria Soccoro Gochoco-Bautista, M. S. 2021. „Rethinking ‘Economic Fundamentals’ in an Era of Global Physical Shocks: Insights from the Philippines Experience with COVID-19.” *Asian Economic Papers* 20 (1): 109–140. https://doi.org/10.1162/asep_a_00802
- Murakami, Hiromi. 2020. „RESOLVED: Japan’s Response to Covid-19 is Prudent”. *Center for Strategic and International Studies* May 20, 2020. <https://www.csis.org/analysis/resolved-japans-response-covid-19-prudent/>

- NI*. 2021. „Gosti N1: Prva potvrđena smrt u Evropi od korone bila u Srbiji, nastavljamo rad”. *NI* 2.februar 2021. <https://rs.n1info.com/vesti/gosti-n1-prvi-smrtni-slucaj-u-evropi-od-korone-bio-je-u-srbiji-nastavljamo-rad/>
- NTI and Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health*. 2019. „GHS Index – Building Collective Action and Accountability”. <https://www.ghsindex.org/wp-content/uploads/2020/04/2019-Global-Health-Security-Index.pdf>
- Our World in Data*. 2021. „Coronavirus (COVID-19) Vaccinations”. <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations?country=SRB>
- Paterlini, Marta. 2020. „Closing borders is ridiculous’: the epidemiologist behind Sweden’s controversial coronavirus strategy”. *Nature* April 21, 2020. <https://www.nature.com/articles/d41586-020-01098-x>
- Pisano, Gary, Raffaella Sadun and Michele Zanini. 2020. „Lessons from Italy’s Response to Coronavirus”. *Harvard Business Review* March 27, 2020. <https://hbr.org/2020/03/lessons-from-italys-response-to-coronavirus>
- Politika*. 2020. „Kon: Do juna tri puta više umrlih od podataka iz sistema”. *Politika* 30. septembar 2020. [//www.politika.rs/sr/clanak/463516/Drustvo/Kon-Do-juna-tri-puta-vise-umrlih-od-podataka-iz-sistema](http://www.politika.rs/sr/clanak/463516/Drustvo/Kon-Do-juna-tri-puta-vise-umrlih-od-podataka-iz-sistema)
- Rouw, Anna, Adam Wexler, Jennifer Katesand and Josh Michaud. 2021. „Global COVID-19 Vaccine Access: A Snapshot of Inequality”. *KFF* March 17, 2021. <https://www.kff.org/policy-watch/global-covid-19-vaccine-access-snapshot-of-inequality/>
- REMIX News*. 2020. „France’s Macron admits mistakes in handling coronavirus pandemic”. *REMIX News* April 14, 2020. <https://rmx.news/article/france-s-macron-admits-mistakes-in-handling-coronavirus-pandemic/>
- Schengenvisainfo News*. 2021. „Which EU Countries Handled the Coronavirus Pandemic Best”. *Schengenvisainfo News* January 22, 2021. <https://www.schengenvisainfo.com/news/which-eu-countries-handled-the-coronavirus-pandemic-best/>
- Sörensen, Jens Stilhoff . 2020. „Terror in Utopia: Crisis (mis-) management during the COVID-19 pandemic in Sweden,, *Sociološki pregled* LIV (3): 961–1007. doi: 10.5937/socpreg54-28464
- Worldometer*. 2021. „Reported Cases and Deaths by Country or Territory”. <https://www.worldometers.info/coronavirus/>
- Yamey, Gavin, and Clare Wenham. 2020. „The U.S. and U.K. Were the Two Best Prepared Nations to Tackle a Pandemic – What Went Wrong?” *Time* July 1, 2020. <https://time.com/5861697/us-uk-failed-coronavirus-response/>

Ognjen Radonjić
Faculty of Philosophy, University of Belgrade
oradonji@f.bg.ac.rs

*The Role of Pre-Pandemic Investments in the Health Sector;
Additional Fiscal Measures and Anti-Epidemic Policies in the Suppression
of COVID-19: The Case of 15 Developed Countries*

The paper seeks to identify the causes of the significant differences in the efficiency of the response to the COVID-19 pandemic between 15 developed countries. Geographic location, pre-pandemic investment in healthcare system capacity for preventing and managing the epidemic suppression process, and additional fiscal spending (which, in addition to public health investment, includes support measures for the economy) did not significantly affect the coronavirus mortality rate. In order to obtain a more accurate answer regarding the link between additional fiscal spending and the coronavirus mortality rate, we have specifically analyzed the role of the vaccination rate in the entire population because vaccine production is significantly funded through additional fiscal spending, while vaccine distribution is entirely funded through additional fiscal spending. We conclude that the overall vaccination rate has a significant impact on the COVID-19 mortality rate, i.e. that there is a negative correlation between the two. Moreover, countries that responded efficiently to the pandemic timely implemented anti-epidemic measures following the recommendations of the World Health Organization; they were characterized by a high level of public confidence in government measures and had clear and transparent communication with their citizens. With regard to economic activity, we also definitely conclude that countries with a below average mortality rate, which timely implemented strict anti-epidemic measures following WHO recommendations and had clear and transparent communication with their citizens, experienced without exception a milder decline in GDP in 2020 than average, which suggests that the best way to preserve economic activity is to preserve human lives. Regarding the relationship between additional fiscal spending and unemployment trends, we conclude that most countries with a below average mortality rate had additional fiscal spending below average and a minority of countries above average, but also that all countries, with the exception of Australia, had a below average rise in the unemployment rate.

Key words: coronavirus, mortality rate, additional fiscal measures, trust

*Le rôle de l'investissement pré-pandémique dans la santé publique,
de la consommation fiscale supplémentaire et
de la politique anti-épidémique dans le combat contre le covid-19:
Le cas de quinze pays développés*

Dans l'article nous cherchons les causes des différences considérables dans l'efficacité des réponses à la pandémie du covid-19 sur l'exemple de quinze pays développés. Nous concluons que les pays ayant répondu efficacement à la pandémie ont eu un taux de vaccination au-dessus de la moyenne; ont en temps opportun appliqué des mesures anti-épidémiques en accord avec les recommandations de l'Organisation mondiale de santé; ont bénéficié d'une grande confiance des citoyens dans les mesures du gouvernement et d'une communication claire et transparente avec les citoyens. Non moins important, les pays qui ont avec succès préservé la vie de leurs citoyens, ont en même temps subi une moindre chute économique par rapport aux pays qui n'ont pas donné de réponse efficace à la pandémie.

Mots clés: coronavirus, taux de mortalité, consommation fiscale supplémentaire, confiance

Primljeno / Received: 24.12.2021

Prihvaćeno za objavljivanje / Accepted for publication: 25.01.2021